

Medzinárodné kozmické právo

Tomáš Hrozenský (Univerzita Mateja Bela)
Lucius Klobučník (University of Helsinki)

Pojem vesmírne / kozmické právo

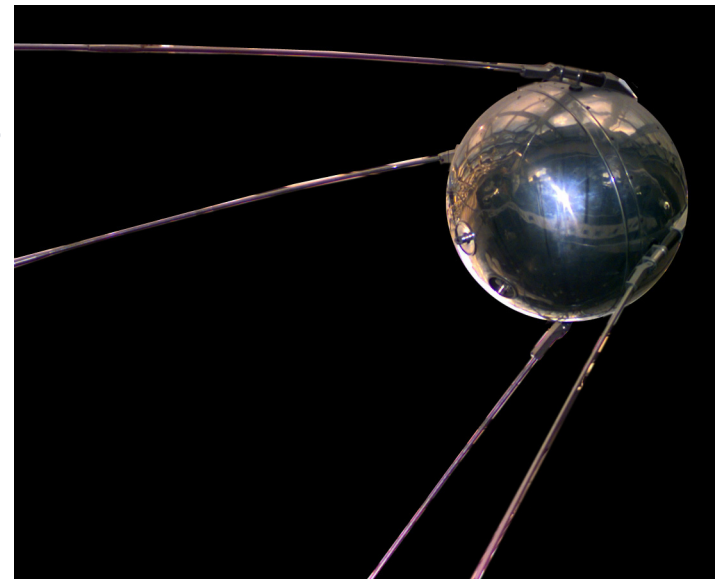
- Súbor právnych noriem upravujúcich vesmírne aktivity
- Vnútroštátne
- Medzinárodné

Potreba vzniku kozmického práva

- 50-te roky 20. storočia, vypustenie satelitu Sputnik
- Predpokladaná štruktúra kozmického práva:
 - Súbor medzinárodnoprávných noriem prijatých konsenzom vo forme medzinárodnej zmluvy/ zmlúv, všeobecná forma (princípy namiesto úzko vymedzených, presných pravidiel)

Pramene kozmického práva

- Článok 38 štatútu Medzinárodného súdneho dvora (Medzinárodné zmluvy, medzinárodná právna obyčaj, všeobecné právne princípy, subsidiárne zdroje – napr. doktrína)
- *Lex specialis* voči všeobecnému medzinárodnému právu

Hard law	Soft law
5 veľkých vesmírnych zmlúv	Rezolúcie VZ OSN, UN COPUOS

Kozmická zmluva - všeobecne

- Zmluva o zásadách činnosti štátov pri výskume a využívaní kozmického priestoru vrátane Mesiace a iných telies
- Stručná, 17 článkov
- Prvá a najvšeobecnejšia z tzv. Vesmírnych zmlúv
- Základné princípy medzinárodného kozmického práva
- Účinnosť: 10. 10. 1967
- Ratifikovaná 105 štátmi, niektoré jej ustanovenia sú považované za súčasť medzinárodnej právnej obyčaje
- Negatíva: chýbajúce definície (vesmírny priestor, astronaut, vesmírny objekt)

Kozmická zmluva – Slobody a zásady

- Slobody:
 - Preskúmania vesmíru
 - Využívania vesmíru
 - Vedeckého skúmania
 - Prístupu na všetky vesmírne telesá
 - Sloboda vstupu do vesmírneho priestoru
- Zásady:
 - Zásada neprivlastňovania (článok II)
 - *Res communis* – province of mankind
 - Mierové využívanie vesmírneho priestoru
 - Autorizácia vesmírnych aktivít a stály dohľad zo strany štátu
 - Zodpovednosť štátov
 - Registrácia, kontrola, vlastníctvo a výlučná právomoc štátu nad vesmírnymi objektmi
 - Zádada spolupráca a vzájomnej pomoci, zákaz kontaminácie

Zmluva o vrátení vesmírnych objektov a astronautov

- Do účinnosti vstúpila dva týždne po vypustení prvej ľudskej posádky na Mesiac (december 1968)

- ratifikovalo ju 94 štátov

- Pojmy:

Astronaut - pojem len používa, ale nedefinuje, dnes potreba v súvislosti s vesmírnym turizmom

Vypúšť'ajúci subjekt – štát alebo medzinárodná organizácia, !!fyzické a právnické osoby iné ako štát ním nemôžu byť'!!!

- 3 najdôležitejšie povinnosti:

- Povinnosť informovať o nehode, pomoc astronautom, povinnosť vrátiť astronautov

Zmluva o zodpovednosti za škodu spôsobenú vesmírnym objektom

- Nadväzuje na Kozmickú zmluvu, *lex specialis*
- *Dôvod prijatia*: vesmírne aktivity sú považované za ultra nebezpečné, vysoká nehodovosť
- Účinnosť: september 1972, ratifikácia 89 štátmi
- definícia pojmov: Vypúšťací štát, škoda, vesmírny objekt
- Druhy zodpovednosti:
 - Objektívna (škoda na povrchu Zeme alebo na lietadle počas letu)
 - Subjektívna (škoda spôsobená vesmírnemu objektu vo vesmíre)

Výška náhrady škody neobmedzená, exkulpácia možná.

Zmluva o registrácii vesmírnych objektov

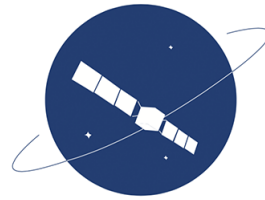
- Nadväzuje na článok VIII Kozmickej zmluvy, *lex specialis*
- *Dôvod prijatia*: potreba identifikovať, komu vesmírny objekt patrí
- Účinnosť: september 1976, ratifikácia 63 štátmi
- registrácia vesmírneho objektu znamená založenie výkonu právomocí a kontroly nad vesmírnym objektom.
- **Registrujúci štát** je definovaný ako vypúšťací štát, na ktorého národnom registri je zapísaný vesmírny objekt
- Druhy registrov:
 - Národný – každý štát, ktorý vypúšťa vesmírny objekt, musí zriadiť národný register
 - Register OSN – registrujúci štát musí GT OSN poskytnúť nasledovné informácie: orbitálne parametre, vypúšťacie štáty, funkcie, registračné číslo alebo iný jedinečný znak

Zmluva o cinnosti statov na Mesiaci a iných vesmírnych telesách

- Posledná z vesmírnych zmlúv, inovatívna, ale málo úspešná -> pristúpilo k nej len 17 štátov, USA, Rusko ani Čína nie, SVK nie
- Osobitosti:
 - Úzka “územná pôsobnosť” – len Mesiac a iné vesmírne telesá (napr. asteroidy)
 - Špecifické slobody týkajúce sa výlučne Mesiace a iných vesmírnych telies (prieskum povrchu aj pod povrchom, sloboda pristátia a vzlietnutia...)
 - **Spoločné dedičstvo ľudstva (common heritage of mankind)** – rozšírenie zásady *province of mankind* z Kozmickej zmluvy -> povrch, priestory pod povrchom ani nerastné bohatstvo nemôžu byť predmetom vlastníctva (nielen štátov, ale ani iných osôb), možné len odobratie vzoriek na vedecké účely. Podobnú úpravu možno nájsť v UNCLOS režime a režime Antarktídy

Soft Law

SSPA

- Právne nezáväzné dokumenty, majú odporúčacu povahu, ale môžu mať reálne veľký dopad a môžu sa stať súčasťou medzinárodnoprávnej obyčaje
- Prameňmi soft law sú väčšinou rezolúcie OSN
- **“éra deklarácií”**, ktorá nasledovala po **“ére zmlúv”**
- 5 hlavných rezolúcií, ktoré sú označované ako **“kvázi zmluvy”** -> napriek tomu, že majú len odporúčací charakter, predstavujú doplnenie vesmírnych zmlúv a štáty ich dodržiavajú
 - **Deklarácia o právnych zásadách týkajúcich sa činnosti štátov pri výskume a využívaní vesmíru (1963)**
 - **Deklarácia zásad využívania satelitov pre priame televízne vysielanie štátmi (1982)**
 - **Deklarácia zásad týkajúcich sa diaľkového snímania Zeme z vesmíru (1986)**
 - **Deklarácia princípov týkajúcich sa používania zdrojov nukleárnej energie vo vesmíre (1992)**
 - **Deklarácia o medzinárodnej spolupráci pri prieskume a využívaní vesmíru v prospech a v záujme všetkých krajín, predovšetkým rozvojových (1996)**

Sporné otázky a kritika

- vágne, nedostatočné exaktné ustanovenia v zmluvách v súvislosti s pojmami mierové využívanie vesmíru, pre prospech a blaho všetkých štátov...
- zastarané obsahová stránka (posledná zmluva zo zákl. prameňov prijatá v roku 1979)
- možné analógie a aplikácia princípov z morského práva resp. práva vzdušného priestoru
- minimálna reálna podpora Zmluvy o Mesiaci (menej než 20 štátov)
- regulácia a právne vymedzenie komerčných vesmírnych aktivít

Politické hľadisko

- globálne fórum pre diskusiu o kozmickom práve – Výbor OSN pre mierové využívanie vesmíru (84 členských štátov, aj SR, pravidelné zasadnutia 3x do roka)
- diplomatické rokovania poukazujúce na neochotu štátov pristupovať k právne záväzným mechanizmom
- soft law, právne nezáväzné mechanizmy, Transparency and Confidence Building Measures

Politické hľadisko, pokr.

- aktuálny vývoj
 - predbežné prijatie prvej sady smerníc k “Long-term sustainability of outer space activities”
 - prípravy k podujatiu UNISPACE+50 v júni 2018
- príčiny súčasného stavu?
 - vyhovuje súčasný stav aj so svojimi niektorým štátom (vágne definície bezpečnostných aspektov, neadekvátne pozornosť niektorým novým trendom...) ?
 - funkčný pohľad – dosahli sme maximálnu možnú mieru zhody na forme a obsahu práv a povinností?
- prehľbujúce sa rozdielnosti vo vnímaní aktuálnych vývojových línií medzi rozvinutými a rozvojovými štátmi
- problematické zahrnutie bezpečnostných aspektov využívania vesmíru do kozm. práva

Súčasný výzvy kozmického práva

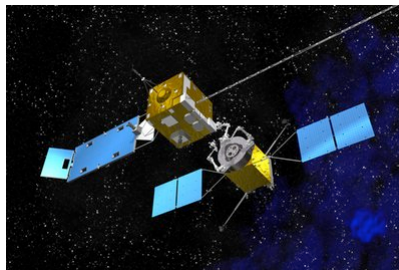
Ťažba nerastných surovín vo vesmíre

Vesmírny turizmus

Oprava satelitov na obežnej dráhe

Suborbitálne lety

Vesmírny odpad

Národné vesmírne legislatívy

- záväzky vyplývajúce z 5 vesm. zmlúv sú záväznými pre zmluvné strany
- štáty navyše pristupujú k prijímaniu národných zákonov a regulačných rámcov
 - zdefinovanie predovšetkým tých praktických aspektov vesm. činnosti – vlastníctvo kozm. objektu, úprava ustanovení o zodpovednosti za škodu, podmienky vydávania licencií, registrácia kozm. objektu v národnom a medzinárodnom registri kozmických objektov...
- možné inšpirácie pre slovenský zákon? Rakúsko, Belgicko, Švédsko...
- viacero krajín začína prijímať národné legislatívy zamerané na súkromnú a komerčnú vesmírnu činnosť (USA 2015, LUX – TBC 2017)

Prípád č. 1 – **Odstraňovanie škôd spôsobených pádom satelitu**

Satelit na diaľkové pozorovanie Zeme fungujúci na nukleárny pohon stratil kontakt s riadiacim centrom a stal sa nekontrolovateľným. Opustil svoj orbit a začal padat' smerom k Zemi. Riadiacemu centru sa nepodarilo obnoviť kontakt a satelit nezhorel v atmosfére, ale jeho zvyšky sa roztrúsili v páse dlhom 600 km v štáte A. Jadrový reaktor satelitu obsahoval 50 kg rádioaktívneho uránu, ktorý tiež dopadol na postihnuté územie.

- **Otázka** : Čoho sa môže štát A domáhať a na koho sa má obrátiť? Akú medzinárodnú zmluvu môže použiť a o aký druh škody ide?

Prípád č. 2 – **Predaj pozemkov na Mesiaci**

Istá súkromná spoločnosť predáva pozemky na Mesiaci. Spoločnosť argumentuje, že štát, v ktorom vykonáva činnosť a v ktorom je registrovaná nepristúpil k Zmluve o činnosti štátov na Mesiaci a iných vesmírnych telesách a nie je ani signatárskym štátom Kozmickej zmluvy.

Otázka: Môžte v tomto prípade nadobudnúť vlastnícke právo k pozemku na Mesiaci? Prečo áno/ nie?

Prípád č. 3 – Elektromagnetický zásah do činnosti satelitu

Štát A a štát B sú susediace štáty. Štát B pozostáva zo stoviek ostrovov, preto je plavba a navigácia medzi týmito ostrovmi dôležitou súčasťou ekonomiky štátu B. Štát B vytvoril svoj vlastný satelitný navigačný systém SATNAV, ktorý poskytuje presné navigačné údaje pre plavbu po mori a je využívaný či už štátmi, ako aj fyzickými a právnickými osobami po celom svete. Štát A sa rozhodol rovnako vytvoriť svoj vlastný navigačný systém a za týmto účelom vypustil na obežnú dráhu skupinu satelitov NAVIGO. Všetky tieto satelity boli zaregistrované v súlade s právnymi predpismi jednak v Registri OSN ako aj v Registri Medzinárodnej telekomunikačnej únie (ITU). Takmer vždy, keď satelity sústavy NAVIGO prelietajú ponad územie štátu B, dochádza k problémom v prijímaní satelitného signálu SATNAV, čo má za následok nesprávnu navigáciu a spôsobilo to už niekoľko nehôd na mori, keď boli plavidlá nesprávne navigované na plytčinu. Štát B niekoľkokrát vyzval štát A, aby zistil, či problém nepochádza zo systému NAVIGO. Štát A však akékoľvek obvinenia odmieta a tvrdí, že nesprávne fungovanie systému SATNAV nie je dôsledkom vypustenia satelitného systému NAVIGO.

Prípád č. 3- pokračovanie

Avšak podľa meraní štátu B práve systém NAVIGO spôsobuje problémy pri prijímaní signálu zo satelitov SATNAV. Z tohto dôvodu sa štát B rozhodol vyvinúť nový satelitný systém, SATNAV 2, ktorý by mal mať silnejší signál a mal by byť odolnejší voči elektromagnetickému vlneniu z iných satelitov. Jeden zo satelitov systému NAVIGO, satelit S-2A, sa pri spracovaní signálu zo satelitného systému SATNAV2 odklonil zo svojej obežnej dráhy, riadiace centrum nad ním stratilo kontrolu a satelit sa zrútil do oceánu. Od tohto momentu už nedochádzalo k rušeniu satelitného signálu zo satelitného systému SATNAV ani SATNAV 2.

OTÁZKY:

- Mal štát B právo na zničenie satelitu na S-2A, ktorý patril štátu A? Ak áno, na základe akých ustanovení? O aký druh zodpovednosti ide, ak bol satelit zničený na obežnej dráhe?
-
- Ak zastupujete štát A, ako možno právne kvalifikovať konanie štátu B pri zničení satelitu? Môže nám pomôcť všeobecné medzinárodné verejné právo?

Prípad č. 4 – ťažba nerastných surovín vo vesmíre

Spoločnosť SPACE ENERGY predstavila svoj plán pre ťažbu nerastných surovín, najmä platiny, na asteroidoch, ktoré v pravidelných intervaloch obiehajú zem. Niektoré susedné štáty namietajú, že takýto postup nie je v súlade s medzinárodným právom. SPACE ENERGY sa bráni, že vnútroštátne normy povoľujú ťažbu nerastných surovín vo vesmíre. SPACE ENERGY tvrdí, že nechce nadobudnúť suverenitu nad žiadnou časťou vesmíru, len chce vytážiť nerastné suroviny, ktoré potom prinesie na Zem a chce ich ďalej predávať. Štát, v ktorej je spoločnosť SPACE ENERGY registrovaná a vykonáva činnosť nepristúpil k Zmluve o činnosti štátov na Mesiaci a iných vesmírnych telesách.

- **OTÁZKY:**

Môže SPACE ENERGY takto konať? Vztahujú sa normy medzinárodného verejného práva a kozmického práva na súkromnú spoločnosť? Ktoré spomenuté princípy medzinárodného kozmického práva môžu byť použité ako argumenty pre ťažbu surovín a ktoré ako proti?

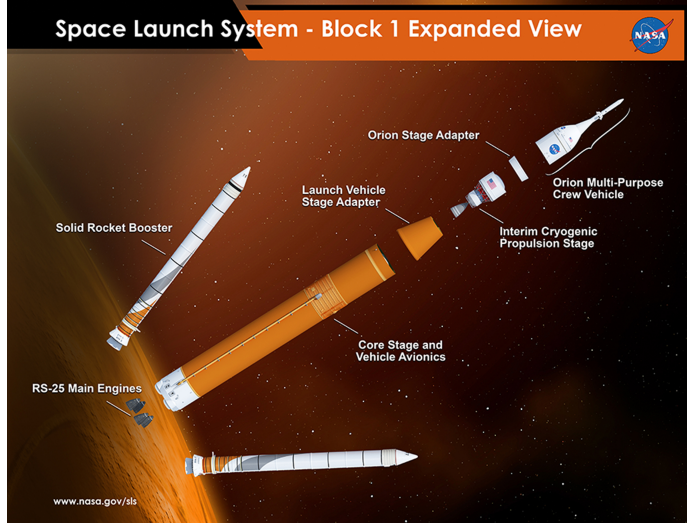
Prípád 5 – Odstraňovanie vesmírneho odpadu

Štát C vyvinul vlastný systém satelitov na diaľkové pozorovanie Zeme. Ide o využitie najnovších technológií, ktoré vyvíjal štát C niekoľko rokov a použil na tento vývoj nemalé finančné prostriedky. Vysoko kvalitné satelity poskytovali cenné informácie ohľadom výšky hladiny riek, kvality pôdy, zosuvov pôdy a odlesňovania. Po čase však riadiace centrum stratilo kontrolu nad jedným zo satelitov satelitného systému a napriek opakovaným pokusom sa nepodarilo nadviazať kontakt so satelitom, ktorý sa odklonil zo svojej obežnej dráhy. Takto odklonený satelit ohrozuje satelitnú konšteláciu štátu D, ktorá je využívaná na vojenské účely. Štát D už niekoľkokrát upozornil štát C na možnosť kolízie, avšak štátu C sa nepodarilo nadviazať kontakt s poruchovým satelitom. Štát D vyvinul tzv. SPACE CLEANER, zariadenie na odstránenie nefunkčných satelitov kusov satelitov z obežnej dráhy. Toto zariadenie ešte nebolo nikdy predtým použité. Štát D sa domnieval, že ak urýchlene neodstráni porušený satelit štátu C, tento satelit sa zrazí so satelitom štátu D a táto zrážka by mohla vyvolať sériu ďalších zrážok. Štát D preto použil SPACE CLEANER na odstránenie porušeného satelitu štátu C z obežnej dráhy, čím zabránil zrážke.

OTÁZKY:

Postupoval štát D v súlade s medzinárodným kozmickým právom? Ktoré princípy kozmického práva hovoria v prospech a ktoré v neprospech takéhoto konania. Možno povedať, že satelit už nie je vesmírnym objektom, ak sa stane neovládateľným?

Ako by ste postupovali v týchto prípadoch?

Kariéra v kozmickom práve?

WeKnowMemes

Záverom

SPACE GENERATION
ADVISORY COUNCIL

ECSL

European Centre for Space Law

- <http://www.vesmironapolitika.sk>
- [http://www.esa.int/About_Us/
ECSL_European_Centre_for_Space_Law](http://www.esa.int/About_Us/ECSL_European_Centre_for_Space_Law)
- <http://www.spacegeneration.org>

klobucnik.lucius@gmail.com
tomhroz@gmail.com